

## РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Олга Борисова

на дисертационен труд „Правни и етични аспекти на правата на пациентите в Европейския съюз”, разработен от Малгожата Магдалена Църъйх, за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в професионално направление 3.6 „Право”, докторска програма „Международно право и международни отношения”

**Научен ръководител:** проф. д. н. Веселин Христов Цанков

**Рецензент:** доц. д-р Олга Борисова, съгласно Заповед №102/22.02.2022г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър”

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на представени от докторанта дисертационен труд, автореферат и публикации по темата на дисертационния труд.

### **1. Актуалност и значимост на разработения научен проблем**

Актуалността и значимостта на разглежданата проблематика произтича от идентифициране на нормативни и процедурни дефицити в отделните системи за здравеопазване в страните членки на Европейския съюз. Трансграничните заплахи за общественото здраве, особено след пандемията от коронавирус, постави на изпитание здравните системи на всички страни членки на Съюза. Европейските институции и националните правителства търсят решения за справяне с кризата в здравеопазването и възможности за предотвратяване на бъдещи кризи, за да се гарантира по-голяма степен правото на безопасност на пациента при оказване на медицинска помощ.

Дисертацията разглежда системите на здравеопазване в страните членки на Европейския съюз, с особен акцент върху Полша, за да се оцени доколко адекватно съществуващите системи за защита осигуряват неотменните права на пациентите. Идентифицирани са междусекторни теми и проблеми възникващи в рамките на Европейския съюз в областта на здравеопазването.

## **2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд**

Малгожата Църъйх е представила дисертационен труд на тема: „Правни и етични аспекти на правата на пациентите в Европейския съюз” с общ обем от 209 страници, който включва изложение в пет глави, съдържащи отделни параграфи, заключение, списък с използвани нормативни и литературни източници.

Видно от представената автобиографична справка докторантът е с богат професионален опит в изследваната област. Малгожата Църъйх е адвокат в адвокатска кантора в предмета на дейност, на която е процесуалното представителство по дела свързани с медицински злоупотреби. Работи като доброволец в службата за правна помощ на Варшавския университет по мениджмънт в подкрепа на лица, ангажирани в производства за лекарска небрежност. В допълнение, докторантът е и лектор в два университета – Медицинския университет „Мария Склодовски Кюри” и „Ян Кохановски”.

Изграждането и функционирането на системата на здравеопазването, развитието на медицинската наука, въвеждането на нови методи за диагностика и лечение, поставят в центъра на общественото внимание въпросите за правата на пациентите и юридическите механизми за тяхната защита.

Заплахата за общественото здраве безспорно застрашава функционирането на вътрешния пазар и икономиката на Европейския съюз. Докато по отношение на общия пазар националният законодател действа при условията на споделена компетентност, само ако съюза не е предложил актове или се е въздържал от приемането им, то в областта на общественото здраве ЕС няма законодателни правомощия и не може да се намесва в компетентността на страните членки, освен за аспектите, определени в чл. 168 от Договора за функциониране на Европейския съюз.

В Европейския съюз, обществените отношения, свързани със здравето, се разглеждат в тясна връзка и с правата на потребителите. Разпоредбата на чл. 168 от ДФЕС включва общественото здраве, като се насърчава сътрудничеството между държавите-членки, превенцията в политиката на общността, стремежа към предотвратяване на заболяванията, поощряване на научните изследвания за техните причини, а също така и здравната информация и просвета.

В Първа глава са представени целите на изследването. Акцентира се върху сложността на информираното съгласие, потвържава се липсата на разбиране от всички пациенти на неговото значение и важността на правата, които трябва да бъдат защитени. Разбирането на информираното съгласие е следствие от възприемането на тезата, че пациентът има право на автономност на волята и защита на правото на лична неприкосновеност.

Правилно се приема, че малък брой компании доминират в производството, търговията и продажбата на лекарства в световен мащаб. Този факт се отразява върху тяхната стойност и възпрепятства равния достъп до лекарства.

Втора глава е посветена на основните международни юридически инструменти, създадени за защита на правата на пациентите и доставчиците на медицински услуги.

На обстоен анализ са подложени Декларацията от Алма Ата относно първичната здравна помощ, Конвенцията за защита на правата на човека и на човешкото достойнство във връзка с прилагането на постиженията на биологията и медицината, Люблянската Харта установяваща съвременни принципи за развитие на здравните системи, Европейската харта за правата на пациентите и др.

Исторически са представени различни видове реформи в системите за здравно управление на ЕС. Изследвани са отделните елементи при управлението на първичната здравна помощ, както и влиянието на пандемията върху тях. В тази част от разработката е обърнато внимание и на законодателството на Република България по отношение на защитата на правата на пациентите. Представена е корелационната връзка между правата на пациентите и техните отговорности.

В Трета глава вниманието на докторанта е насочено към Конвенция за защита на правата на човека и установената съдебна практика по конкретни въпроси в сферата на здравните права. Правото на здравеопазване по КЗПЧОС се основава на концепцията за *pro persona* подход. Последователно и подробно са разгледани решения по дела образувани пред Европейския съд по правата на човека от Коновалова срещу Русия, Гилбърт срещу Швеция, Додов срещу България, Тисиак срещу Полша, Салах срещу Словения и др.

Глава Четвърта разглежда голяма част от правата на пациентите, като се прави препращане към основните международни документи, регулиращи медицинското обслужване. Направен е правен анализ на избрани решения на Европейския съд по правата на човека и на отделни национални съдилища. Идентифицирана е необходимостта здравните експерти, системите за медицинско управление и държавните органи да създадат необходимите условия, за да могат пациентите и техните организации активно да участват на всички нива в процеса на медицинско управление. Задълженията на държавите да защитават и осъществяват правата и свободите на човека са свързани с конкретни действия – предприемане на законодателни, финансови, административни мерки, осигуряващи ефективна реализация на правата.

Представена е регулацията в различни страни на процедури за изразяване на съгласие, включително от представители на пациенти в случай, че са възпрепятствани по различни обективни причини да изразят информирано и доброволно съгласие.

Ролята на института на информираното съгласие при възникване на юридическа отговорност е представена в две направления – оказване на медицинска помощ при липса на съгласие и оказване на медицинска помощ при наличие на съгласие, което не носи признаците на информирано съгласие. Съгласието е информирано, когато е валидно, предоставено от субекта, носител на това право, когато е предоставено своевременно в изискуемата от закона форма и информацията е предоставена в определен обем.

Заслужава подкрепа позицията, че държавите следва да гарантират на пациентите чрез приемане на подходящо законодателство правото да бъдат информирани за всички предвидими рискове, които може да настъпят във връзка с предстоящо лечение.

Разгледано е задължителното настаняване и лечение в здравни заведения на лица с психически разстройства, нуждаещи се от специални грижи за здравето. Изследвани са процесуалните гаранции за защита на правата на пациентите при задържането и принудителното лечение.

Представено е правото на поверителност на здравната информация и същевременно правото на равен достъп до частна здравна информация.

В последната глава са изследвани основните достижения, които гарантират защитата на правата на човека при лечение в рамките на Европейския съюз. Представени са и примери за възможни нарушения. Малгожата Църъйх достига до заключението, че правата на пациентите в Европейския съюз се различават в отделните държави членки по комплексни причини.

Изследвана е ролята на Регионалния офис за Европа на Световната здравна организация свързана предимно с подпомагане на държавите-членки в укрепването на техните здравни системи, с цел да бъдат по-ориентирани към пациента, за да ускорят здравните подобрения, да се намали неравенството в обслужването, да се гарантира финансова защита и ефективно използване на публичните ресурси.

Акцент е поставен върху факта, че предоставянето на здравни услуги е отговорност на всички държавни, но общият принцип за прозрачност и защита на потребителите все повече оказва социален и дори правен натиск върху тях, изисквайки европейска стандартизация, за да се гарантират свободното и безопасно взаимодействие на услуги, персонал и потребители. Извършено е многоаспектно изследване и на Директива 2011/24/ЕС за упражняване на правата на пациентите при трансгранично здравно обслужване.

Авторът е направил задълбочено изследване на динамичните промени в законодателството на Полша в областта на здравеопазването. Обстойно е разгледана структурата и управлението на здравната система в страната, както и правата и задълженията на пациентите.

### **3. Оценка на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд**

Аргументирана е необходимостта ЕС да има все по-голямо значение в оформянето на здравната политика, така че държавите-членки да могат да бъдат подпомогнати да отговорят на новите предизвикателства.

Проучването предоставя подробна оценка на правата на пациентите. На база на анализа на юриспруденцията се обосновава извода, че в случай на нарушаване на правата на пациента, все повече лица предявяват иски за обезщетение на нарушените им права.

Авторът прави извода, че разумното съчетаване на етичните и правни аспекти би допринесло за подобряване на качеството на медицината в Полша, хармонизиране на нейните елементи и засилване ролята на здравеопазването на държавно ниво.

Удачно и обосновано се предлага засилване ролята на контролните и надзорните органи в системата на здравеопазването в организационно и методологично отношение, идентифициране на неизползваните възможности и определяне на най-ефективните методи и форми на тяхното прилагане.

#### **4. Становище относно наличието или липсата на плагиатство**

В рамките на моята компетенция и достъпните ми източници, не установявам плагиатство в представения по процедурата дисертационен труд.

#### **5. Оценка на публикациите по дисертацията и оценка на автореферата**

Публикациите по темата са три. Те отразяват важна част от получените в дисертационния труд резултати, което осигурява необходимата публичност на приносите и постиженията в изследването. Публикациите показват задълбоченост и обхватност при подготовката и извършването на научноизследователския процес.

Представеният автореферат е в обем от 27 страници. Същият съдържа в себе си редица технически грешки, част от които повлияват върху смисъла и водят до неправилни констатации. Наблюдава се повторение на цели абзаци /стр. 5-7/, взаимства се буквално съдържанието на изготвените становища от рецензентите при вътрешната защита на дисертационния труд без да се съобрази факта, че така представената структура и съдържание на главите от вътрешните рецензенти са претърпели редакция от докторанта и следва да се променят /стр. 12-14/.

#### **6. Критични бележки и препоръки**

Бележките и препоръките, които си позволявам да направя са:

- Да продължи да работи в тази насока, тъй като въпросът е важен и търпящ развитие както в ЕС, така и в световен мащаб;
- Да се съкрати преразказваната съдебна практика и прочетена литература и да се замени с разработването на практически предложения и препоръки за усъвършенстване на действащото законодателство в тази област;
- Разработката търпи стилова и техническа редакция;

- Трудът би спечелил, ако бяха направени изводи към основните глави – за убедително и категорично представяне на резултатите в отделните части на изследването;
- Препоръчвам на докторанта да задълбочи изследванията си по отношение на правното регулиране на организацията на здравната система и правата на пациентите в условията на пандемия от инфекциозни заболявания.

## **7. Заключение**

Посочените резултати от изследването на Малгожата Магдалена Църъйх на тема: „Правни и етични аспекти на правата на пациентите в Европейския съюз” дават основание за обща положителна оценка на научния потенциал и възможности за изследователска дейност на кандидата. Това ми позволява да гласувам положително за присъждане на Малгожата Църъйх на научната и образователна степен „Доктор” по професионално направление 3.6 „Право”, докторска програма „Международно право и международни отношения”.

18 март 2022 г.

София

**РЕЦЕНЗЕНТ:**

/доц. д-р Олга Борисова/